

22.5.2013

sari.sarkaniemi@regea.fi

REGEA KUDOSPANKIN JA SOLUKESKUKSEN KOMMENTOITIPYYNTÖ ETENELLE KUDOSPANKKITOIMINNAN ETIIKKAAN LIITTYVISTÄ KYSYMYKSISTÄ

Tampereen yliopiston yhteydessä toimiva monikudospankki Regea on pyytänyt ETENEä kommentoimaan kudospankkitoimintaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. ETENE käsitteli asiaa kokouksissaan 17.4.2013 ja 22.5.2013.

Regea ilmoittaa, että vuonna 2010 tehdyn elin- ja kudoslouvutuksia lisäämään pyrkineen lakimuutoksen jälkeen kudoslouvutusten järjestäminen sairaalahenkilökunnan toimesta vaati aikaisempaa enemmän resursseja, mistä johtuen Tampereen yliopistollinen sairaala päätti ulkoistaa kudospankkitoimintansa. Tampereen yliopistoon perustettiin vuonna 2005 lain vaatimukset täyttävä monikudospankki Regea, jonka tavoitteena on edesauttaa kudossiirtoja ja kudosteknologisten hoitomuotojen yleistymistä. Tätä kautta Regea pyrkii mahdollistamaan kudospuutoksista ja kudosten toiminnallisuuden ongelmista kärsivien potilaiden entistä tehokkaamman ja toimivamman hoidon. Regean mukaan sen toiminta poikkeaa muista suomalaista kudospankkitoimijoista luovuttajien identifiointin osalta. Regea käy läpi kaikki TAYS:n kylmäsäilytykseen tuodut vainajat mahdollisina kudoslouvuttajina ja ottaa yhteyttä soveltuvien luovuttajien omaisiin alle vuorokausi kuoleman tapahtumisen jälkeen tiedustellakseen vainajalla todennäköisesti ollutta mielipidettä kudoslouvutuksiin.

Käydyin keskustelun perusteella ETENE toteaa seuraavaa:

Todettiin, että lakiin ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä (101/2001) vuonna 2010 tehdyn muutoksen tavoitteena oli lisätä kuolleilta tapahtuvia elinten, kudosten ja solujen louvutuksia. Kudoslain mukaista kuolleelta tapahtuvaa elimien, kudosten ja solujen irrottamista koskevaa suostumussäännöstä muutettiin siten, että elimiä, kudoksia ja soluja saa irrottaa, mikäli vainaja ei ole elinaikanaan oletettavasti vastustanut toimenpidettä (ns. oletettu suostumus).

Ennen elimien, kudosten tai solujen irrottamista on mahdollisuuksien mukaan selvitettävä vainajan oma elinaikainen käsitys asiasta. Lainmuutos painottaa tämän käsityksen merkitystä kudoslouvutuksen ehtona. Tarkoituksena on varmistaa henkilön yksityisyyden suoja ja itsemääräämisoikeuden toteutuminen. Vainajan elinaikainen mielipide on siis selvitettävä ja selvittäminen dokumentoitava asianmukaisesti. Oletetun suostumuksen käyttöönotto ei poista tarvetta keskustella toimenpiteestä omaisten kanssa. Vainajan lähiomaiselle tai muulle läheiselle on annettava selvitys elinten, kudoksien ja solujen irrottamisesta ja irrottamisen merkityksestä. Tämä velvollisuus on kirjattu kudoslain 9 a §:ään.

Neuvottelukunta toteaa, että kudossiirteiden tarve kliinisessä käytössä lisääntyy tulevaisuudessa ja mahdollisuus kudossiirteisiin palvelee kansalaisia, kunhan eettiset nä-



kökohtat huomioidaan. Voimassa olevan kudoslain 19 §:n 3 momentin mukaan kuolleesta ihmisestä irrotettu tai varastoitu elin, kudokset tai solu, jota ei lääketieteellisen syyn takia voida käyttää siihen tarkoitukseen, johon se on irrotettu, saadaan käyttää muuhun perusteltuun lääketieteelliseen tarkoitukseen vain, jos toimintaan on Valviran lupa. Lupa on erityisen tärkeä silloin, jos toimintaan liittyy kaupallisia piirteitä.

Käytäntö, jossa vainajan omaisiin otetaan kudospankista yhteyttä nopeasti kuoleman jälkeen, voi aiheuttaa hämmennystä surevissa omaisissa. Omaisten kannalta hienotunteisempi menettely olisi sellainen, jossa ensimmäisen yhteydenoton kudoslouovutuksen mahdollisuudesta tekisi potilasta hoitanut lääkäri tai koulutettu hoitaja.

ETENE toteaa myös, että kansalaisten tiedon lisääminen kudoslouovutuksen merkityksestä ja käytännöistä on tarpeellista ja hyväksyttävää. Neuvottelukunta katsoo, että kudossiirteiden saaneita henkilöitä voi käyttää esimerkkeinä tiedotuksessa heidän luvallaan. Julkisuuden henkilöiden käyttämiseen kudoslouovuttajiesimerkkeinä ETENE suhtautuu varauksellisesti. Tällaiseen ilmoitteluun voi herkästi liittyä yliampuvan ja ärtymystä herättävän markkinoinnin sävyä.

Neuvottelukunnan puolesta

Puheenjohtaja


Markku Lehto

Pääsihteeri


Leila Jylhänkangas

Tiedoksi STM/sosiaali- ja terveystieteiden osasto
STM/peruspalveluministeri

